

CRI(2021)28
Version ukrainienne
Ukrainian version

ЗАГАЛЬНОПОЛІТИЧНА РЕКОМЕНДАЦІЯ ЄКРН № 9

(ПЕРЕГЛЯНУТА)

ПРО ЗАПОБИГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ АНТИСЕМІТИЗМОВІ

УХВАЛЕНА 1 ЛИПНЯ 2021 р.

Страсбург, 14 серпня 2021 р.

Будь ласка, зверніть увагу, що цей документ є перекладом. У разі виникнення сумнівів, слід звертатися до оригінальної версії англійською й французькою мовами.

Видачник:
Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (ЄКРН)
Рада Європи – 2021
Надруковано у Страсбурзі

I. ПРЕАМБУЛА

Європейська комісія з протидії расизму та нетерпимості,

Приймаючи до уваги Загальну декларацію прав людини;

Приймаючи до уваги Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації;

Приймаючи до уваги Європейську конвенцію про права людини, та, зокрема, її Статтю 14;

Приймаючи до уваги протокол № 12 до Європейської конвенції про права людини, який містить загальне положення про заборону дискримінації;

Приймаючи до уваги Додатковий протокол до Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського або ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи;

Приймаючи до уваги правозастосовну практику Європейського суду з прав людини, Суду Європейського Союзу та національних судів щодо заохочення антисемітизму і мови ворожнечі, включаючи заперечення, спотворення, мінімізацію, схвалення і виправдання Голокосту, зокрема, покладання провини на жертв;

Нагадуючи Загальні рекомендації ЄКРН щодо політики: № 1 з боротьби з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю; № 2 (переглянуті) про органи забезпечення рівності для боротьби з расизмом і нетерпимістю на національному рівні;

№ 6 про боротьбу з поширенням расистських, ксенофобських та антисемітських матеріалів через мережу Інтернет; № 7 про національні законодавства з боротьби з расизмом та расовою дискримінацією; № 10 про боротьбу з расизмом та расовою дискримінацією у шкільній освіті та засобами шкільної освіти; № 12 про боротьбу з расизмом та расовою дискримінацією у галузі спорту; та № 15 про боротьбу з мовою ворожнечі;

Приймаючи до уваги Резолюцію 2106 (2016) Парламентської асамблеї Ради Європи про підтвердження прихильності боротьбі з антисемітизмом в Європі та її резолюцію 2309 (2019) про збереження єврейської культурної спадщини;

Приймаючи до уваги Резолюцію Європейського парламенту від 1 червня 2017 р. про боротьбу з антисемітизмом, Рамкове рішення Ради Європейського Союзу 2008/913/JHA

про боротьбу з деякими формами і проявами расизму і ксенофобії засобами кримінального права, Декларацію Ради Європейського Союзу 15213/18 про боротьбу з антисемітизмом та розробку загального підходу до безпеки для кращого захисту єврейських громад та установ в Європі, Декларацію Ради Європейського Союзу 13637/20 про включення боротьби з антисемітизмом в усі сфери політики і діяльність Агентства Європейського Союзу з основних прав у сфері боротьби з антисемітизмом;

Нагадуючи про Берлінську конференцію ОБСЄ з питань антисемітизму 2004 р., Висновки швейцарського головування ОБСЄ від 12-13 листопада 2014 р., підсумки 10-ї ювілейної Берлінської конференції з питань антисемітизму, а також Базельську декларацію ОБСЄ 2014 р. про активізацію боротьби з антисемітизмом;

З огляду на доповідь з питань антисемітизму від 20 вересня 2019 р. Спеціального доповідача ООН з питань свободи релігії та віросповідання;

З огляду на резолюцію Генеральної Асамблеї ООН № 61/255 від 2007 року, План дій ООН щодо попередження войовничого екстремізму від 2015 року, План дій ООН щодо збереження релігійних об'єктів від 2019 року та Стратегію і План дій ООН щодо боротьби з мовою ворожнечі від 2019 року;

Нагадуючи про роботу Міжнародного альянсу пам'яті жертв Голокосту (IHRA), і зокрема про Декларацію Стокгольмського міжнародного форуму по Голокосту 2000 року, Робоче означення заперечення та викривлення фактів Голокосту від 2013 року, Робоче означення антисемітизму від 2016 року та Висновок ЄКПН від 2020 року про Робоче означення антисемітизму Міжнародного альянсу пам'яті жертв Голокосту (IHRA);¹

Нагадуючи про методичний посібник ЮНЕСКО-ОБСЄ/БДІПЛ від 2018 р. «Подолання антисемітизму через освіту: настанови для політиків»;

Відзначаючи призначення в ряді Держав-учасниць Ради Європи національних координаторів або радників з питань боротьби з антисемітизмом, а також призначення спеціального представника, координатора або координаційного центру з цієї проблеми у Раді Європи, Європейському Союзі, ОБСЄ та Організації Об'єднаних Націй;

Нагадуючи про принципи, що містяться в документах з саморегулювання політичних партій;

Нагадуючи про те, що спадщина європейської історії полягає в необхідності пам'ятати про минуле, залишаючись при цьому пильними і активно виступаючи проти будь-яких проявів расизму, ксенофобії, антисемітизму та нетерпимості;

Віддаючи данину пам'яті жертвам систематичних переслідувань і знищення євреїв під час Голокосту, а також іншим жертвам політики расистських і гомофобних переслідувань і знищення під час другої світової війни;

Віддаючи данину пам'яті євреям - жертвам систематичного переслідування і вбивств при тоталітарних режимах після другої світової війни, а також іншим жертвам цієї політики;

Підкреслюючи в цьому зв'язку, що Раду Європи було створено саме для того, щоб захищати і розвивати загальні та справедливі цінності, в першу чергу захист і розвиток прав людини, навколо яких Європа відбудовувалася після жахів Другої світової війни;

Нагадуючи про те, що боротьба з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю виникає з захисту і розвитку прав людини і є їх частиною;

¹ Див. Додаток I (Висновок ЄКПН прийнято у 2020 році) і Додаток II (Робоче означення антисемітизму Міжнародного альянсу пам'яті жертв Голокосту (IHRA) від 2016 року)

Будучи глибоко переконаною, що боротьба з антисемітизмом, яка вимагає дій з урахуванням специфіки такої боротьби, є при цьому невід'ємною і необхідною частиною боротьби з расизмом та нетерпимістю;

Зважаючи на те, що ненависть і переслідування єврейського народу не припинялися протягом століть у всій Європі;

Спостерігаючи за зростанням антисемітизму у багатьох Державах-учасницях Ради Європи та підкреслюючи, що це зростання також характеризується сучасними формами антисемітизму та поширенням антисемітської ворожнечі в Інтернеті;

З стурбованістю відзначаючи зростаючу тенденцію гендерно обумовлених антисемітських образ по відношенню до жінок, особливо тих, хто бере активну участь у суспільному житті або ідентифікує себе як ортодоксальні іудеї;

Відзначаючи, що кількість терактів та інших форм насильства проти євреїв і єврейських установ різко зросла відтоді, як ЄКРН вперше опублікувала свою Загальнополітичну рекомендацію № 9 у 2004 році, і що вони вчиняються представниками різних ідеологій, політичних і релігійних напрямків, і що відповідальність за захист свого населення від заподіяння шкоди без будь-якої дискримінації лежить на урядах;

Відзначаючи, що ці прояви часто тісно пов'язані з подіями у світі, такими як ситуація на Близькому Сході;

Підкреслюючи, що ці прояви не є виключно діями маргінальних або радикальних груп, але найчастіше являють собою поширене явище, в тому числі в школах, і сприймаються все частіше як щось звичне;

Відзначаючи часте використання символіки нацистської епохи та посилань на Голокост у сучасних проявах антисемітизму;

Підкреслюючи, що ці прояви виникають у різних соціальних групах і в різних верствах суспільства;

Зазначаючи, що інтернет все частіше використовується як засіб поширення антисемітизму, а соціальні мережі не вжили ефективних заходів для запобігання цьому небезпечному зловживанню своїми платформами;

Відзначаючи, що жертви расизму і виключення в деяких європейських спільнотах самі іноді вчиняють акти антисемітизму;

Відзначаючи, що у низці країн антисемітизм, в тому числі і в своїх нових формах, продовжують заохочувати, як відкрито, так і в завуальованій формі, деякі політичні партії та керівники, включаючи не лише екстремістські партії, але й деякі основні політичні партії;

Відзначаючи, що уявлення про єврейське населення серед політиків та інших громадян іноді мають ненавмисний антисемітський підтекст, що підкреслює небезпеку широкого розповсюдження цих ідей;

Вважаючи, що необхідне реагування на ці явища можна забезпечити лише через скоординовані зусилля всіх учасників суспільного життя в Європі, включаючи представників різних громад, релігійних лідерів, організацій громадянського суспільства та інших провідних організацій, особливо у освітній, культурній та політичній сферах;

Підкреслюючи, що зусилля, спрямовані на боротьбу з антисемітизмом, повинні передбачати імплементацію у повному обсязі положень законодавства щодо боротьби з расизмом та расовою дискримінацією стосовно усіх виконавців та на підтримку всіх

жертв цих актів, при цьому особлива увага має приділятися положенням, спрямованим проти закликів до расового насильства, ненависті та дискримінації;

З переконанням також в тому, що ці зусилля повинні ще включати сприяння діалогу і співпраці між різними групами суспільства на місцевому та національному рівні, у тому числі діалогу і співпраці між різними культурними, етнічними і релігійними громадами;

Рішуче підкреслюючи роль освіти та, зокрема, освіти щодо Голокосту у сприянні толерантності та повазі до прав людини, а отже, і у боротьбі з антисемітизмом;

Підкреслюючи необхідність для урядів проактивно боротися з антисемітизмом через освіту, забезпечуючи, щоб системи освіти формували в учнів опір антисемітизму та іншим упередженням, а також ефективно реагували на випадки антисемітизму в закладах освіти;

Прийняла рішення актуалізувати свою Загальнополітичну рекомендацію №9 щодо боротьби з антисемітизмом відповідно до своєї Дорожньої карти з досягнення ефективної рівності, складеної з нагоди її 25-річчя.

II. Підґрунтя та контекст

Загальний коментар

1. Завданням ЄКРН та метою цієї Загальнополітичної рекомендації (ЗПР) є запобігання та протидія публічним проявам антисемітизму. У цьому контексті також важливо підкреслити, що хоча ЗПР ЄКРН адресовано національним органам влади Держав-учасниць Ради Європи, запобігання та протидію антисемітизму слід розуміти як відповідальність усіх членів суспільства.
2. До таких проявів відносяться дискримінація і мова ворожнечі, включаючи заперечення і спотворення фактів Голокосту, погрози, а також акти насильства. Антисемітські напади варіюються від сплюндрування єврейських кладовищ, пам'яток і синагог до застосування фізичної сили, навіть відкритого, стосовно євреїв або тих, кого вважають євреями (особливо уразливими є особи, що носять видимі ознаки належності до іудаїзму, наприклад кіпу), та вбивств і терористичних актів з людськими жертвами.
3. Існує широкий спектр осіб, які вчиняють антисемітські дії. Вони включають неонацистів, правих екстремістів, релігійних екстремістів, зокрема войовничих ісламістів,² а також деяких лівих екстремістів.³ ЄКРН неодноразово відзначала спроби реабілітувати або применшити значення колабораціоністських режимів Другої світової війни та їх дій, включаючи в деяких випадках співучасть окупаційних урядів у здійсненні Голокосту.

Історія розвитку антисемітизму⁴

4. Ненависть до євреїв – одвічна проблема в Європі, яка виникла ще у давнину та була пов'язана з розвитком християнства. Сучасні корені антисемітизму як складної форми расизму сягають другої половини XIX століття. Зростаюча у тогочасній Європі тенденція до класифікації та типологізації природних явищ також все частіше застосовувалася до людей, їх суспільств та культур.⁵ Саме поняття "семітизм" є расистською вигадкою того періоду, що ґрунтується на ранішій лінгвістичній термінології тих, хто розробив псевдонаукове підґрунтя для ненависті і політики звинувачення єврейського народу, а також стигматизації лівих та ліберальних рухів, асоціюючи їх з євреями як начебто з чужими цінностями та політичному життю більшості. Ця концепція глибоко вкоренилася у расистських теоріях і несе в собі ідеї про незмінні риси характеру, притаманні всім євреям незалежно від їх фактичного громадянства, культури, мови, належності до соціального класу або інших чинників. Таким чином, вона спробувала визначити і нав'язати ззовні усталену та біологізовану категорію "єврейства", яка мала використовуватися у виникаючому політичному дискурсі і рамках "раси"⁶ і расових ієрархій.

² ЄКРН наполегливо підкреслює, що це не повинно бути неправильно зрозуміло або помилково витлумачено як виправдання упереджень, дискримінації або ненависті по відношенню до мусульман (див. також Загальнополітичну рекомендацію № 5 ЄКРН).

³ Див. Доповідь ЄКРН за 2015 рік: § 24 та Доповідь ЄКРН за 2019 рік: § 14.

⁴ ⁴ *Зауваження з приводу правопису*: ЄКРН пише слово "антисемітизм" без дефіса. Використання дефіса передбачає існування "семітизму", з яким хтось може боротися. Однак саме поняття "семітизм" є расистською вигадкою тих, хто прагнув створити нове підґрунтя для ненависті до єврейського народу (див. Основний текст).

⁵ Див. також: ЄКРН (2019): Історична передмова (підготовлена до 25-ї річниці ЄКРН).

⁶ Оскільки всі люди належать до того самого біологічного виду, ЄКРН відкидає теорії, що стверджують існування різних "рас" (див. також Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 7, прим. 1).

5. Цей процес також став важливим моментом в історії антиєврейської ворожнечі. Антисемітизм більше не обмежувався ненавистю до релігії євреїв, а поширювався за допомогою вигаданої "семітської раси". У середньовічній і ранній сучасній Європі євреї піддавалися дискримінації, маргіналізації, ставали об'єктом ненависті і насильства в основному через свою релігію, наприклад, на підставі звинувачень у боговбивстві або забобонів щодо кровної помсти. Однак євреї, який прийняв християнство або іслам, в залежності від регіону Європи, принаймні теоретично, більше не ставав жертвою цих форм нетерпимості.
6. З винаходом "семітизму" антисеміти стали розглядати в якості проблеми не лише релігію, але й те, що, на їхню думку, зумовлено і передається у спадок і не може бути змінено конкретною людиною. У підсумку, наприклад, націонал-соціалістичний (нацистський) режим також вбивав осіб єврейського походження, сім'ї яких перейшли в християнство. На думку тих, хто пропагує антиєврейську ненависть, "семітизм" замінив "іудаїзм", або, кажучи більш спрощено: "кров замінила релігію".
7. Антисемітизм по-різному описують як отруту або вірус. Альтернативний опис антисемітизму – це певний "склад" негативних ідей про євреїв, який поповнювався протягом тисячоліть і який може використовуватися іноді ненавмисно, а часом і зумисно. Це може траплятися, коли стереотипи про євреїв перетинаються з такими проблемами, як функціонування капіталізму в суспільстві або ізраїльсько-палестинський конфлікт. Таким чином, ці ідеї можуть давати спрощену й переконливу відповідь на проблемні питання.

Сучасні форми антисемітизму

8. Сучасні форми антисемітизму можуть відрізнятися від традиційних форм упередженого ставлення до єврейського народу, але обидві форми можуть існувати і паралельно. У наш час антисемітизм може виразитися і в необґрунтованій критиці Ізраїлю. Наприклад, заперечення права євреїв на свою національну батьківщину, вимога від держави Ізраїль інших стандартів поведінки, ніж від інших держав, або демонізація держави Ізраїль і представлення її та її народу як априорі злого або расистського, можуть розглядатися як антисемітизм. Однак ЄКРН підкреслює, що будь-які спроби припинити або оголосити антисемітською законну критику Ізраїлю і його політики, зокрема, щодо палестинського народу і в контексті ізраїльської окупації палестинських територій, ставлять під загрозу боротьбу з антисемітизмом і тому повинні відхилитися.⁷
9. Хоча антиізраїльська риторика також виходить від антисіоністських груп, ЄКРН зазначає, що антисіонізм не можна просто прирівнювати до антисемітизму. Сіонізм – це єврейський національний політичний рух, заснований наприкінці XIX століття у відповідь на зростаючий антисемітизм в Європі з метою політичного звільнення єврейських меншин і створення єврейської національної держави. Євреї завжди жили на землях своїх предків, а їх прагнення повернутися туди як єдиний народ було суттєвою частиною їх щоденного релігійного обряду. Зрештою, цю мету було досягнуто з утворенням держави Ізраїль, яку було створено відповідно до Плану ООН з поділу Палестини у 1948 році. Антисіонізм – це опозиція цьому руху і єврейському націоналізму. Існували й існують різні політичні та релігійні угруповання єврейського народу, які виступають проти ідеї сіонізму. Однак не можна не помітити, що сучасний антисемітизм може маскуватися під антисіонізм, щоб видати себе за чисто політичні погляди, а не за форму расизму. Це можна виявити, наприклад, серед тих, хто виступає не проти націоналізму і національних держав як таких, а лише проти єврейської національної держави. В цьому випадку особливе ставлення до євреїв і їх національних прагнень, а також виділення євреїв для застосування до них інших стандартів, є формою антисемітизму. ЄКРН зазначає, що Генеральний

⁷ Висновок ЄКРН від 2020 року про Робоче означення антисемітизму Міжнародного альянсу пам'яті жертв Голокосту (IHRA): § 7.

секретар ООН охарактеризував "спроби делегітимізувати право Ізраїлю на існування, включаючи заклики до його знищення" як сучасний прояв антисемітизму.⁸

10. Ані антисіонізм, ані антисемітизм не є однорідними поглядами, а включають в себе найчастіше суперечливі і різноманітні точки зору. Загально визнано, що межа між цими двома явищами не є чіткою. Однак можна відзначити, що хоча антисіоністи не обов'язково є антисемітами, переважна більшість антисемітів також є антисіоністами. Тому ця Загальнополітична рекомендація має на меті заохочення і надання урядам Держав-учасниць Ради Європи можливості більш ефективно боротися зі схожими за змістом аспектами антисіонізму та антисемітизму. Для того щоб оцінити, чи є конкретні коментарі або заяви тільки антисіоністськими або також антисемітськими, необхідно розглядати їх у ширшому контексті (наприклад, ким зроблені, чому, коли, як, де і для якої аудиторії). Цей підхід, наприклад, також відображено у робочому означенні антисемітизму Міжнародного альянсу пам'яті жертв Голокосту (IHRA).
11. У цьому контексті викликає занепокоєння і посилення антисемітизму в Західній Європі та інших країнах внаслідок впливу деяких радикально налаштованих ісламістів на членів іммігрантських громад, причому не лише на них.⁹ У процесі моніторингу ЄКРН помічала, що завжди, коли в зв'язку з поновленням насильства у близькосхідному конфлікті зростає напруженість, у Європі посилюються огульні звинувачення на адресу всіх євреїв та кількість випадків насильства на ґрунті антисемітизму.¹⁰ ЄКРН неодноразово відзначала, що надто часто приділяється замало уваги необхідності проводити різницю між законною критикою дій Ізраїлю, в тій мірі, в якій до нього пред'являються ті ж стандарти, що і до будь-якої держави, та публічним вираженням расизму і ненависті до єврейського народу в цілому.¹¹ Публічне засудження такої расистської риторики та дій часто буває недостатнім. ЄКРН також висловила свою стурбованість поширеною думкою про те, що напади на євреїв або їх майно можуть розглядатися як виправдана реакція на політику або дії ізраїльського уряду.¹² ЄКРН наполягає на необхідності рішучого засудження і запобігання подібного потурання і непрямой підтримки антисемітського расизму.
12. Приклади сучасних форм антисемітизму можуть включати традиційні стереотипи і теорії змови, але застосовуватися до явищ сьогодення. Прикладами є звинувачення "євреїв" у контролі або підриві міжнародної фінансової системи, світових структур управління, засобів масової інформації, державних інститутів, провокуванні воєн та збройних конфліктів, навмисному поширенні хвороб або виконанні ролі "невидимої руки" в інших апокаліптичних сценаріях. Вкотре це проявилось у поширенні, особливо через соціальні мережі, антисемітських теорій змови в контексті пандемії Covid-19.
13. Хоча антисемітизм і є однією з форм расизму, він також характеризується іншими унікальними елементами. Антисемітизм дотримується стандартного расистського світогляду, який заперечує існування єдиного людства, а натомість ділить людей на різні "расові" категорії, що зазвичай розглядаються як нерівні. Уявлення про непереборний поділ на "нас" та "їх", властиві расизму, можна знайти і в антисемітизмі. Однак антисемітизм майже завжди також характеризується теоріями змови, які приписують євреям певні злочинні наміри та приховані сили. У цьому сенсі

⁸ Див.: Виступ Генерального секретаря ООН на заході високого рівня ЮНЕСКО "Сила освіти у протидії расизму та дискримінації: приклад антисемітизму (2018). Див. також: Спеціальний доповідач ООН з питань свободи релігії або переконань (2019): § 17.

⁹ Див., наприклад: Доповідь ЄКРН за 2014 рік: § 13; Доповідь ЄКРН за 2015 рік: § 24. Однак ЄКРН ще раз наполегливо підкреслює, що це не повинно бути неправильно зрозуміло або помилково витлумачено як виправдання упереджень, дискримінації або ненависті по відношенню до мусульман (Див. також Загальнополітичну рекомендацію №5 ЄКРН).

¹⁰ Див., наприклад: Доповідь ЄКРН за 2014 рік: § 13; Доповідь ЄКРН за 2018 рік: § 16

¹¹ Доповідь ЄКРН за 2014 рік: § 13; Доповідь ЄКРН за 2016 рік: § 21; Доповідь ЄКРН за 2017 рік: § 16.

¹² Доповідь ЄКРН за 2018 рік: § 16.

антисемітизм відрізняється від звичайних расистських стереотипів, в яких "інший" зображується неповноцінним за своєю природою. Навпаки, антисемітські упередження часто ґрунтуються на припущеннях про особливі вищі сили (політичні, фінансові, глобалізаційні, мережеві), у володінні якими та у використанні яких проти неєвреїв підозрюють євреїв. Ці одвічні стереотипи використовуються для нагнітання страху та ненависті до євреїв і можуть бути легко мобілізовані у різні часи, особливо в моменти кризи. З одного боку, антисемітизм відображає цілий ряд глибоко переплетених образ і є прикладом перехресної форми расизму, але, з іншого боку, це не лише форма расизму. Єврейство, залежно від контексту, демонізується у поєднанні з іншими ознаками ідентичності, такими як соціальний статус (багатство, освіченість), професія (академіки, митці, банкіри) або політична ідеологія (лібералізм, соціалізм), що дозволяє створити зручний зв'язок, необхідний для підживлення актуальних наразі теорій змови. Як це типово для теорій змови, стає неважливим, що різні звинувачення у якийсь момент навіть суперечать одне одному (наприклад, євреї як "контролери світових фінансів" та євреї як "натхненники комунізму").

14. ЄКРН відзначає почастішання випадків переслідування єврейських жінок, особливо в інтернеті, за ознакою статі та віросповідання. Жінки-політики та жінки, зайняті в суспільному житті, стають мішенню, піддаються образам і погрозам насильства, а виражені представниці ортодоксальної релігії піддаються фізичному насильству.
15. Ще одним тривожним прикладом сучасних форм антисемітизму є відродження заперечення і спотворення Голокосту в Європі, включаючи злісну фальсифікацію історичних фактів Голокосту, а у деяких випадках навіть реабілітацію пронацистських партій.

Заперечення та викривлення фактів Голокосту

16. Спроби заперечення або навмисного викривлення фактів Голокосту спрямовані на применшення злочинів націонал-соціалістів та їх колаборантів, реабілітацію нацизму та антисемітизму, продовження травми, пережитої жертвами та їх родинами, заперечення їх належності до жертв та пропаганда ідеологій, що заохочують геноцид і злочини проти людяності.
17. ЄКРН зазначає, що Європейський суд з прав людини ухвалив, що заперечення Голокосту не підлягає захисту Європейською конвенцією з прав людини. В одній з кількох справ, представлених на розгляд суду, де заявники стверджували, що їх право на свободу слова було порушене, суд постановив, що заявник навмисно говорив неправду, щоб зганьбити євреїв і переслідування, яких вони зазнавали.¹³
18. ЄКРН також зазначає, що Генеральна Асамблея ООН беззастережно засудила будь-яке заперечення Голокосту і закликала всі Держави-учасниці рішуче відкинути будь-яке повне або часткове заперечення Голокосту як історичної події або будь-яку спрямовану на це діяльність.¹⁴

¹³ Європейський суд з прав людини, «Пасторс проти Германії» (*Pastörs v. Germany*) (ЄСПЛ 2019, № 55225/14).

¹⁴ Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 61/255 (2007)

19. ЄКРН також зазначає, що Додатковий протокол до Конвенції Ради Європи 2003 року про кіберзлочинність вимагає від держав-учасниць переслідувати заперечення Голокосту, якщо правопорушення скоєно з наміром розпалити ненависть, дискримінацію або насильство в інтернеті, і що Рамкове рішення Європейського Союзу 2008 року потребує від Держав-учасниць карати розпалювання ненависті і публічне потурання заперечення або грубої тривіалізації злочинів геноциду, включаючи Голокост, як кримінальні злочини.¹⁵ У цьому контексті ЄКРН також посилається на власні Загальнополітичні рекомендації №№ 7, 9 (2004) та 15.
20. ЄКРН вітає робоче визначення заперечення і викривлення фактів Голокосту, узгоджене державами-учасницями IHRA у 2013 році, що містить контексти, в яких проявляється перекручування фактів, і роз'яснює, що мається на увазі під цими термінами.¹⁶

Пам'ять жертв Голокосту

21. Рада Європи була заснована після Другої світової війни з метою захисту і утвердження спільних і справедливих цінностей, зокрема, захисту і утвердження прав людини.
22. Пам'ять про плановані вбивства і знищення єврейських громад як найважливіший елемент спроби нацистського режиму завоювати Європу є, таким чином, обов'язком усіх Держав-учасниць Ради Європи, так само як і збереження та охорона об'єктів єврейської спадщини, які свідчать про давні традиції єврейського життя в Європі.
23. Про цей обов'язок нагадала заступник Генерального секретаря Ради Європи у своєму виступі на Міністерській конференції IHRA 19 січня 2020 року, заявивши, що "ЄКРН давно звертає увагу на необхідність рішучих дій проти цього зла. ... пам'ятати важливо. Це – вшанування пам'яті мільйонів жертв Голокосту. Цього вимагає наша гідність. Пам'ять важлива ще й тому, що вона допомагає нам зрозуміти генезис зла, можливість його повернення і крихкість наших демократій. Вона необхідна для забезпечення стабільності й миру, для нашого спільного проживання у Європі."
24. Зокрема, ЄКРН у Загальнополітичній рекомендації №1 звернула увагу на підготовку вчителів у питаннях розуміння культури з метою припинення різних проявів расизму, ксенофобії, антисемітизму й нетерпимості, а у Загальнополітичній рекомендації № 9 (2004) – на необхідність віддавати данину пам'яті систематичного переслідування та знищення євреїв під час Голокосту, а також інших жертв расистських переслідувань і знищення під час Другої світової війни.

¹⁵ Рамкове рішення Ради ЄС 2008/913/JHA від 28 листопада 2008 року щодо боротьби з деякими формами і проявами расизму і ксенофобії засобами кримінального права.

¹⁶ Див. також IHRA (2021): Визнання та протидія спотворенню фактів Голокосту - рекомендації для політиків та відповідальних осіб.

III. Рекомендації

ЄКРН зазначає, що рівень антисемітизму та форми його прояву значно різняться в Державах-учасницях Ради Європи. Наступні рекомендації, в яких також враховані результати моніторингу, проведеного ЄКРН в різних країнах, не слід розуміти як "універсальний" підхід. Вони задумані як перелік дій, які урядам пропонується розглянути і, при необхідності, адаптувати до умов своєї країни у співпраці з зацікавленими громадами.

ЄКРН рекомендує урядам Держав-учасниць:

A. Політичні заходи та координація організаційної діяльності

1 - приділяти пріоритетну увагу протидії антисемітизму, вживаючи при цьому усіх необхідних заходів, спрямованих на боротьбу зі всіма його проявами незалежно від їх походження;

2 - забезпечувати, щоб кроки по боротьбі з антисемітизмом постійно займали належне місце у діяльності, спрямованій на боротьбу з расизмом у якості окремого плану дій або іншим чином були інтегровані у загальний план дій боротьби з расизмом;

3 – забезпечувати проведення боротьби з антисемітизмом на всіх адміністративних рівнях (національному, регіональному і місцевому) та сприяти залученню до цієї діяльності широкого кола учасників з різних сфер суспільства (зокрема, політичної, юридичної, економічної, соціальної, релігійної, освітньої та культурної);

4 - застосовувати на практиці законодавство, спрямоване на боротьбу з антисемітизмом з урахуванням рекомендацій ЄКРН, що містяться в її Загальнополітичній рекомендації № 7 щодо національного законодавства з питань боротьби з расизмом та расовою дискримінацією;

5 - забезпечити включення принципу міжсекторальності в усі стратегії забезпечення рівності, особливо в ті, які також стосуються антисемітизму, щоб уникнути дискримінації на основі сукупності охоронюваних ознак;

6 - у разі необхідності призначити національних координаторів, а також координаторів на місцях для контролю і координації зусиль по боротьбі з антисемітизмом, які діятимуть як сполучна ланка між урядом, правоохоронними органами та іншими відповідними державними органами (наприклад, у сфері освіти і культури) і єврейськими громадами і установами, а також координуватимуть роботу з іншими національними координаторами для забезпечення послідовної реалізації Державами-учасницями узгодженої політики;

7 - всебічно залучати національні органи з питань рівності в процеси протидії, моніторингу, збору даних, заслуховування та розгляду скарг і заяв на антисемітські дії, а також консультування законодавчих органів з питань прийняття відповідного законодавства, відповідно до принципів, викладених в переглянутій загальнополітичній рекомендації ЄКРН № 2 про органи з питань рівності для боротьби з расизмом та нетерпимістю на національному рівні;

8 - для тих Держав-учасниць, які ще не зробили цього, підписати та ратифікувати Додатковий протокол 2003 року про криміналізацію діянь расистського та ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи, до Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність;

9 - підтримувати координацію та обмін передовим досвідом у сфері запобігання та протидії антисемітизму між різними організаціями на міжнародному рівні, такими як Рада Європи, ОБСЄ, Європейський Союз та Організація Об'єднаних Націй;

В. Попередження / Освіта

10 - заохочувати учасників політичних процесів та лідерів громадської думки до публічного виступу проти антисемітизму, регулярного засудження¹⁷ його різних проявів, в тому числі у всіх його сучасних формах, а також чіткого заявляння про неприпустимість антисемітизму.

11 - заохочувати та підтримувати дослідницькі проекти та незалежний моніторинг антисемітизму;¹⁸

12 - враховувати Робоче означення антисемітизму IHRA як неюридичного інструменту для розуміння і виявлення проявів антисемітизму, включаючи сучасні форми, відповідно до Висновку ЄКРН щодо цього документу;¹⁹

13 - забезпечити збір органами кримінального правосуддя даних про антисемітські інциденти і злочини в такій дезагрегованій формі, що визнана оптимальною європейськими агентствами та іншими міжнародними організаціями та забезпечує послідовні та безперервні дані, придатні для реалізації політики зниження злочинності;²⁰

14 - регулювати діяльність інтернет-компаній, включаючи соціальні мережі, операторів зв'язку та інтернет-провайдерів, з метою створення ефективних систем моніторингу та припинення розпалювання ворожнечі на ґрунті антисемітизму в мережі відповідно до міжнародних стандартів у галузі прав людини;

15 - забезпечити постійне навчання на місцевому, регіональному та національному рівнях співробітників поліції, прокурорів та працівників судової системи з питань запобігання та протидії антисемітизму, включаючи виявлення та реєстрацію злочинів на ґрунті антисемітизму, визнані передовим досвідом європейськими агентствами та іншими міжнародними організаціями;²¹

16 - сприяти вивченню життя та історії євреїв, а також позитивного внеску представників єврейського народу, громад і культури в європейське суспільство, також беручи до уваги об'єкти єврейської спадщини, в міру необхідності;

17 - співпрацювати з усіма відповідними суб'єктами та єврейською громадою з метою включення спеціального модуля з антисемітизму в політику інтеграції та інклюзії та в заходи в рамках громадянської освіти;

18 - забезпечити належне інструктування директорів шкіл, вчителів та іншого персоналу для ефективною протидії антисемітським переслідуванням і нападам, що відбуваються в школах та інших навчальних закладах, включаючи вищі навчальні заклади, за допомогою цільового навчання та матеріалів;

19 - планувати відповідні та ефективні освітні заходи з метою (i) кращого розуміння антисемітизму, (ii) запобігання антисемітизму через освіту, (iii) освіти учнів і студентів з питань антисемітизму та (iv) реагування на антисемітські інциденти;²²

¹⁷ Див. також Загальнополітичну рекомендацію ЄКРН № 15 про протидію мові ворожнечі, зокрема, рекомендацію 4.g

¹⁸ Див. також Рекомендацію 23 далі.

¹⁹ Висновок ЄКРН з робочого означення антисемітизму IHRA (2020), зокрема, §7

²⁰ Див. наприклад, Інструментарій ОБСЄ / БДІПЛ "Інформація проти злочинів на ґрунті ненависті".

²¹ Див. також програми ОБСЄ/БДІПЛ під назвою "Навчання боротьбі зі злочинами на ґрунті ненависті для правоохоронних органів" (TANCLE) та "Навчання прокурорів роботі зі злочинами на ґрунті ненависті" (PANST).

²² Див. ЮНЕСКО та ОБСЄ/БДІПЛ (2018): Боротьба з антисемітизмом через освіту - Керівництво для осіб, відповідальних за розробку політики, стор. 9-10.

20 - забезпечити, щоб освітні зусилля щодо запобігання та протидії антисемітизму включали в себе в якості основних результатів навчання (i) здатність до критичного мислення, (ii) протистояння антисемітизму, (iii) здатність аналізувати антисемітизм в контексті і протистояти антисемітським забобонам і стереотипам, і (iv) співчуття до жертв антисемітизму;

21 - включити освіту з питань антисемітизму до місій навчальних закладів, відповідних планів дій, навчальних планів та кодексів поведінки; розробити високоякісні навчальні методології та матеріали, такі як підручники та цифрові засоби, на цю тему;²³

22 - забезпечити, щоб освіта з питань антисемітизму була доступною в рамках відповідних дисциплін всім учням і студентам у відповідному віці, у системі формальної та неформальної освіти, включаючи освіту дорослих та підготовку вчителів,²⁴ шляхом сприяння, підтримки, моніторингу та оцінки освіти з питань антисемітизму;

23 - підтримувати наукові дослідження, спрямовані на підтримку окремих осіб та груп, які піддаються особливому ризику стати жертвами антисемітизму, і використовувати наративи, засновані на публічно висловлених сучасних випадках зіткнення з антисемітизмом, на додаток до наявної історичної документації;

24 - сприяти поширенню в школах та у системі освіти взагалі інформації про Голокост і про події, які призвели до нього, а також забезпечувати, щоб вчителі були належним чином підготовлені до розгляду цього питання у такий спосіб, щоб діти також могли замислитися про існуючі небезпеки і про те, як можна попередити повторення таких подій,²⁵ у тому числі через відвідування пам'ятних місць, де вони є

25 - офіційно відзначати 27 січня як Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту, як це рекомендовано ініціативою міністрів освіти Держав-учасниць Ради Європи в жовтні 2002 року і Резолюцією 60/7 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від листопада 2005 року;

26 - сприяти навчанню і дослідженням в області систематичних переслідувань та вбивств євреїв та інших осіб за тоталітарних режимів після Другої світової війни;

27 - звернути особливу увагу на необхідність підвищення обізнаності громадськості в контексті реституції власності єврейських особам або громадам, де це відбувається, щоб уникнути зростання антисемітських настроїв, стереотипів або мови ворожнечі;

28 - заохочувати дискусії у засобах масової інформації про їх роль у протидії антисемітизму та про особливу відповідальність працівників ЗМІ у цьому контексті за висвітлення всіх міжнародних подій, особливо щодо Держави Ізраїль, її політики на окупованих територіях та її відносин з сусідами, таким чином, щоб уникнути вкорінення антисемітських стереотипів та забобонів;

29 - підтримувати діяльність неурядових організацій, що грають важливу роль в боротьбі з антисемітизмом і сприянню поваги до різноманіття;

30 - підтримувати спільну антирасистську діяльність різних етнічних і релігійних громад і сприяти налагодженню міжкультурного і міжрелігійного діалогу і зміцненню толерантності за допомогою послідовних зусиль і широкої інформаційно-освітньої роботи за участю широкого кола громадських діячів на всіх рівнях, в тому числі шляхом надання фінансування і створення відповідних інституційних форумів;

31 - забезпечити особам іудейського віросповідання можливість здійснювати своє право на свободу віросповідання без дискримінації, в тому числі шляхом внесення державними

²³ Див. також Рекомендації 16, 24 і 26; а також ЮНЕСКО та БДІПЛ/ОБСЕ (2020): Боротьба з антисемітизмом у школах: Навчальні програми. Див. також Довідкову систему компетенцій Ради Європи з демократичної культури.

²⁴ Див. також Рекомендацію 24 далі.

²⁵ Див. Також ЮНЕСКО (2017): Освіта з питань Голокосту та запобігання геноциду: Посібник з розробки політики.

установами в свою повсякденну практику положень про розумне задоволенні релігійних потреб;

32 - закликати релігійних лідерів на всіх рівнях взяти на себе відповідальність за виховну роботу серед широких верств населення і уникати розпалювання антисемітизму;

33 - закликати всі місцеві, національні та міжнародні спортивні організації сприяти боротьбі з антисемітизмом і всіма проявами расизму на спортивних заходах і у своїх публікаціях;

34 - засудити діяльність, що сприяє бойкоту Держави Ізраїль, його громадян або ізраїльських компаній і установ, якщо така діяльність підбурює до насильства, ненависті або нетерпимості;²⁶

С. Захист

35 - забезпечувати захист євреїв, єврейських громад та їх установ шляхом розвитку співробітництва між ними і місцевими, а також національними правоохоронними органами та органами безпеки, визнаючи при цьому основну відповідальність держави, на основі сформованої передової практики і керівних принципів; а також оцінювати вжиті заходи та обмінюватися передовим досвідом з урядами інших країн;²⁷

36 - поліпшити співпрацю з єврейськими громадами з метою визначення та реалізації необхідних заходів безпеки, а також забезпечення фінансової підтримки цих заходів. У відповідних випадках вживати усіх необхідних заходів для активного сприяння забезпеченню безпеки євреїв, єврейських релігійних, освітніх і культурних будівель, пам'ятних місць та життя єврейських громад у тісній співпраці й діалозі з єврейськими асоціаціями та іншими особами, які беруть участь в боротьбі з антисемітизмом;²⁸

37 - забезпечити підтримку жертвам антисемітських і всіх інших расистських актів відповідно до чинних правових документів,²⁹ настанов³⁰ та передового досвіду, наприклад, розробити підхід, орієнтований на жертву; забезпечити делікатне поводження з жертвами злочинів на ґрунті ненависті та отримання відповідної підтримки (включаючи психосоціальне консультування) до, під час і після кримінального провадження; створити мережі, що складаються з усіх, хто працює над запобіганням і подоланням дискримінації членів єврейської громади;³¹

38 - забезпечити, щоб жертви антисемітської дискримінації знали про можливість передачі справ до національного органу з питань рівності;

39 - забезпечити, щоб жертви антисемітських злочинів знали про своє право на відшкодування через адміністративне, цивільне й кримінальне провадження, та щоб страх, незнання, фізичні чи емоційні бар'єри або відсутність коштів не перешкодили їм скористатися цим правом;

²⁶ Див. Рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у справі "Бальдассі та інші проти Франції" (*Baldassi and others v. France*), в якому Суд ухвалив, що сприяння бойкоту з політичних причин захищено статтею 10 Європейської конвенції з прав людини (*Свобода вираження поглядів*), якщо воно не підбурює до насильства, ненависті або нетерпимості (ЄСПЛ 2020 року, № 15271/16; см. зокрема § 79). У цьому контексті см. також постанову ЄСПЛ у справі "Віллем проти Франції" (*Willem v. France*) (ЄСПЛ 2009, № 10883/05; зокрема, §§ 34-42).

²⁷ Див, наприклад, проект ОБСЄ/БДІПЛ "Перехід від слів до дій у боротьбі з антисемітизмом" та ОБСЄ/БДІПЛ (2017): Розуміння антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та задоволення потреб єврейських громад у безпеці: Практичний посібник.

²⁸ Див. також Декларацію Ради ЄС про включення боротьби з антисемітизмом в усі сфери політики (2020) та Декларацію Ради ЄС про боротьбу з антисемітизмом і розробку загального підходу до безпеки для кращого захисту єврейських громад і установ у Європі (2018).

²⁹ Див. наприклад, Європейську конвенцію про відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів (1983).

³⁰ Див., наприклад, Переглянуті Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо захисту жертв терористичних актів (2017).

³¹ Див. Компендіум практик ЄС-ФРА щодо злочинів на ґрунті ненависті.

40 - уникати надмірного інтерв'ювання жертв, використовувати технології та інші інструменти їх захисту від повторної віктимізації;

D. Органи прокуратури / Правоохоронні органи

41 - забезпечити, щоб законодавство давало змогу органам прокуратури та правоохоронним органам ефективно протидіяти антисемітизму з урахуванням рекомендацій ЄКРН, що містяться в її Загальнополітичній рекомендації № 7 щодо національного законодавства з питань боротьби з расизмом та расовою дискримінацією;

42 - забезпечувати, щоб законодавство передбачало, що в відношенні всіх кримінальних правопорушень расистські мотиви являють собою обтяжуючу обставину, і що такі мотиви охоплюють також і антисемітські мотиви;

43 - забезпечити, щоб кримінальне законодавство поширювалося на антисемітизм і передбачало покарання за такі навмисно вчинені антисемітські дії:

- a. геноцид, расова дискримінація чи злочин на ґрунті расизму;
- b. підготовка до геноциду, расової дискримінації або злочинів на ґрунті расизму;
- c. публічний заклик до дискримінації, насильства або ненависті стосовно особи або групи осіб на підставі їх єврейської національності або походження;
- d. застосування насильства до іншої особи або заподіяння шкоди її майну внаслідок її фактичної або припущеної єврейської ідентичності або походження;
- e. створення групи або керівництво групою, яка поставила собі за мету поширення або підбурювання до дискримінації, насильства або ненависті, застосування насильства проти іншої особи або заподіяння шкоди її майну через її єврейську ідентичність або походження;
- f. членство в групі або організації, яка ставить перед собою цілі, зазначені в пункті e) вище;
- g. участь в груповому нападі на частину населення, окремих громадян або їх майно в зв'язку з їх фактичною чи припущеною єврейською ідентичністю або походженням;
- h. публічні образи або наклепи стосовно особи або групи осіб на підставі їх фактичної або припущеної єврейської ідентичності або походження;
- i. загрози стосовно особи або групи осіб на підставі їх фактичної або припущеної єврейської ідентичності або походження;
- j. публічне висловлення з антисемітською метою ідеології, яка принижує або ображає, або збуджує ненависть до групи осіб за ознакою їх єврейської ідентичності або походження;
- k. публічне прославлення, заперечення, викривлення, баналізація, виправдання фактів Голокосту або примирення з ними;
- l. публічне прославлення, заперечення, викривлення фактів, баналізація, виправдання з антисемітськими цілями злочинів геноциду, злочинів проти людства або примирення з ними, а також з військовими злочинами, вчиненими стосовно осіб на підставі їх єврейської ідентичності або походження;
- m. публічне поширення або публічне розповсюдження, виробництво або зберігання для публічного поширення або публічного розповсюдження з антисемітськими цілями друкованих, ілюстративних або інших матеріалів, що містять прояви, згадані вище в пунктах c), h), i), j), k) та l);

- п. плюндрування, руйнування або пошкодження з антисемітською метою синагоги, молитовні, святилища, пам'ятного місця або інших установ єврейської громади, таких як школи, культурні центри або кладовища, або їх символів;
- о. перешкоджання євреям силою або погрозами у вільному сповіданні своєї віри або в дотриманні релігійних обрядів і служб, які не порушують законів країни, громадського порядку та моралі;

44 - забезпечити покарання за антисемітські злочини, вчинені в Інтернеті, нарівні зі злочинами поза Інтернетом, а також адекватну боротьбу з ними за допомогою ефективного судового переслідування та інших заходів. Розпалювання антисемітської ворожнечі повинні оперативно і послідовно видалятися постачальниками інтернет-послуг згідно з відповідною законодавчою та позазаконодавчою базами;

45 - забезпечувати, щоб у законодавстві було передбачено зобов'язання позбавляти публічного фінансування організації, у тому числі і політичних партії, які пропагують антисемітизм;

46 - забезпечувати, щоб у законодавстві передбачалася можливість розпуску організацій, що пропагують антисемітизм;

47 - вживати відповідних заходів для забезпечення ефективного застосування законодавства, спрямованого на попередження проявів антисемітизму та покарання за антисемітизм;

48 - виконати рекомендації розділу III.B (Профілактика/Освіта) зі збору даних (§ 13) і навчання співробітників поліції, прокуратури та судових органів (§ 15);

49 - виконувати рекомендації, надані в розділі III.C (Захист) вище, про права жертв (§ 39) та запобігання повторній віктимізації (§ 40);

50 - сприяти ефективній участі жертв антисемітських актів у цивільному, адміністративному або кримінальному судочинстві відповідно до процедур країни;

51 - поліція та прокуратура повинні призначити контактних осіб для вразливих груп, на які спрямовані розпалювання ненависті і злочини на ґрунті ненависті, у тому числі й антисемітські. Ці контактні особи повинні проходити безперервне навчання з питань розслідування випадків мови ворожнечі і злочинів на ґрунті ненависті, а також налагоджувати і підтримувати регулярний діалог з цими групами з метою забезпечення належного інформування, розслідування і судового переслідування за мову ворожнечі і злочини на ґрунті ненависті;

52 - поліція і прокуратура повинні ретельно розслідувати всі випадки ймовірних злочинів на ґрунті антисемітизму і мови ворожнечі та забезпечити, щоб можливу наявність упередження було послідовно враховано у поліцейських звітах і розслідуваннях, а також у будь-яких подальших провадженнях.

ДОДАТОК І

Висновок ЄКРН про робоче означення антисемітизму IHRA (Прийнято на 8-му пленарному засіданні ЄКРН 2 грудня 2020 р.)

1. ЄКРН зазначає, що остаточного та абсолютного означення антисемітизму наразі не існує. Дискусії у наукових колах відобразили широкий спектр різних підходів, але остаточного результату не було досягнуто.
2. У 2004 році Європейський центр моніторингу расизму та ксенофобії (EUMC, попередник Агентства ЄС з основних прав - FRA) зіткнувся з проблемою збору точних даних про антисемітські інциденти через повну або часткову відсутність офіційного державного моніторингу в цій галузі. Настанови з фіксації таких інцидентів часто були неоднозначними, якщо й взагалі існували, що призводило до заниження даних поліцією та іншими відповідними органами. Таким чином, боротьба зі зростаючою проблемою антисемітизму в Європі була дуже ускладнена через відсутність робочого означення, яке могло б адекватно описати традиційні форми антисемітизму, що беруть початок в расових, релігійних, економічних і екстремістських політичних теоріях, а також різні сучасні форми антисемітизму, що виражаються в демонізації Ізраїлю як єврейської держави, але маскуються під простий антисіонізм. З метою виправлення ситуації EUMC замовив робоче означення, яке було погоджено з представниками єврейських організацій та Організацією з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). Це робоче означення було розроблено не для законодавчого закріплення, а в якості оперативного керівництва для відповідних державних органів. Робоче означення EUMC послужило основою для подальшої роботи у цій області, хоча воно не було остаточно прийняте в зв'язку з тим, що ні EUMC, ні його наступник FRA не є органами, що встановлюють стандарти, а являють собою дослідницькі агентства, що консультують Комісію Європейського Союзу.
3. Згодом, в 2016 році, Міжнародний альянс пам'яті жертв Голокосту (IHRA) прийняв неформальне Робоче означення антисемітизму, яке значною мірою базується на попередній роботі EUMC. Відтоді це Робоче означення отримує все більшу підтримку в міжнародному співтоваристві і було прийнято 27 державами (станом на листопад 2020 року), включаючи 23 Держави-учасниці Ради Європи, а також схвалено або рекомендовано до використання різними міжнародними суб'єктами, такими як Європейський Союз та Спеціальний доповідач ООН з питань свободи релігії та переконань.
4. Однак щодо Робочого означення звучала і критика. Серед іншого, стверджували, що Робоче означення не відображає консенсусу в академічній науці. Відзначали також, що Робоче означення не було розроблено як наукове і його слід сприймати як робочий інструмент.
5. Також критиці піддавали й те, що Робоче визначення не підходить в якості юридичного тексту з різних причин, зокрема, через відсутність точності. Прихильники стверджують, що це ніколи не було метою або наміром Робочого визначення, і що воно явно було призначене як текст, що не має обов'язкової юридичної сили, метою якого є надання практичного керівництва урядам для підтримки їх зусиль щодо запобігання і більш ефективної протидії різним формам антисемітизму.³²
6. Також було висловлено побоювання, що Робоче визначення розглядатиме будь-яку критику Ізраїлю як антисемітську і буде перешкоджати свободі слова, зокрема, в контексті протестів проти порушень прав людини, вчинених ізраїльською владою. У той же час в Робочому визначенні говориться, що "критика Ізраїлю, подібна до тієї, яка звучить на адресу будь-якої іншої країни, не може вважатися антисемітською".

³² Див. також: [Доповідь ЄКРН за 2018 рік](#): § 17.

7. У цьому контексті ЄКРН також неодноразово наголошувала, що критика Ізраїлю сама по собі не може вважатися антисемітською, якщо вона висловлюється так само, як і критика на адресу інших держав. ЄКРН підкреслює, що будь-які спроби зловживання Робочим означенням та його прикладами з метою припинення або оголошення антисемітською законної критики Ізраїлю та його політики, зокрема, щодо палестинського народу і в контексті ізраїльської окупації палестинських територій, перешкоджають боротьбі з антисемітизмом і тому повинні відхилитися. Однак ЄКРН повинна знову заявити, що неприйнятно, коли критика ізраїльського уряду використовується для розпалювання ненависті до всього єврейського народу в Ізраїлі і в інших країнах, в тому числі шляхом звинувачень в "єврейській змові" на світовому рівні. Цей образ, заснований на вікових стереотипах, розпалює неприязнь до всіх євреїв.³³ ЄКРН у своїх річних звітах зазначає, що сплески антисемітської ненависті часто спостерігаються в багатьох європейських країнах після відновлення насильства на Близькому Сході. В подальшому громадському дискурсі недостатньо уваги приділяється необхідності проводити різницю між критикою дій Ізраїлю та публічним висловлюванням ненависті до єврейського народу і расизмом по відношенню до нього в цілому.³⁴ Єврейські установи, такі як синагоги, громадські центри та кладовища, часто піддаються вандалізму, в тому числі і у відповідь на події на Близькому Сході. Думка про те, що напади на євреїв та їх майно можна розглядати як виправдану реакцію на політику чи дії ізраїльського уряду, на жаль, поширена і поділяється не лише членами екстремістських груп.³⁵

8. З огляду на вищевикладені зауваження, ЄКРН вітає неофіційне Робоче означення антисемітизму IHRA в тому сенсі, що воно сприяє кращому розумінню антисемітизму. Показово, що Робоче означення ґрунтується на концепції, яка також включає в себе різні сучасні форми антисемітизму, не намагаючись делегітимізувати критику Ізраїлю в тій мірі, в якій до нього пред'являються ті ж стандарти, що і до будь-якої держави. Хоча це означення не закріплене у міжнародному договорі, не призначене для використання у судових провадженнях та не є загально схваленим академічним означенням, ЄКРН вважає, що воно може бути позитивним інструментом, та закликає Держави-учасниці Ради Європи прийняти його до уваги, зокрема, у сфері збору даних, освіти та підвищення обізнаності.

³³ [Доповідь ЄКРН за 2019 рік](#): § 14.

³⁴ [Доповідь ЄКРН за 2014 рік](#): § 13.

³⁵ [Доповідь ЄКРН за 2018 рік](#): § 16.

ДОДАТОК II

Робоче означення антисемітизму Міжнародного альянсу пам'яті жертв Голокосту (IHRA)

(прийнято на пленумі IHRA 26 травня 2016 р.)

"Антисемітизм - це певне сприйняття євреїв, яке може виражатися в ненависті до них. Прояви антисемітизму в словесній і фізичній формі спрямовані на осіб єврейської або неєврейської національності та / або їх майно, на установи єврейської громади і релігійні об'єкти."

Для того щоб орієнтувати IHRA в її діяльності, можна навести такі приклади:

Прояви можуть включати в себе нападки на державу Ізраїль, що сприймається як єврейська спільнота. Однак критика Ізраїлю, подібна до тієї, яка звучить на адресу будь-якої іншої країни, не може вважатися антисемітською. Найчастіше антисемітизм звинувачує євреїв в змові з метою нашкодити людству і часто використовується для того, щоб звинуватити євреїв у причинах того, "чому все йде не так". Він виражається в усній та письмовій мові, візуальних формах і діях і використовує в своїх цілях зловісні стереотипи і негативні риси характеру.

Сучасні приклади антисемітизму в суспільному житті, ЗМІ, школах, на робочому місці і в релігійній сфері можуть, з урахуванням загального контексту, включати, але не обмежуватися такими:

- Заклики до вбивства, допомога у вбивстві або виправдання вбивства або заподіяння шкоди євреям в ім'я радикальної ідеології або екстремістських релігійних поглядів.
- Висування брехливих, дегуманізуючих, демонізуючих або стереотипних тверджень про євреїв як таких або про владу євреїв як колективу - наприклад, але не виключно, міф про всесвітню єврейську змову чи про те, що євреї контролюють ЗМІ, економіку, уряди або інші суспільні інститути.
- Звинувачення євреїв як народу у відповідальності за реальні чи уявні правопорушення, вчинені окремим євреєм або групою осіб, або навіть за дії, вчинені не євреями.
- Заперечення факту, масштабів, механізмів (наприклад, газових камер) або умисного характеру геноциду єврейського народу з боку націонал-соціалістичної Німеччини та її прихильників і посібників під час Другої світової війни (Голокост).
- Звинувачення євреїв як народу або Ізраїлю як держави у вигадуванні або перебільшенні Голокосту.
- Звинувачення єврейських громадян у тому, що вони більш лояльні до Ізраїлю або до гаданих пріоритетів євреїв у всьому світі, ніж до інтересів своїх власних країн.
- Заперечення права єврейського народу на самовизначення, наприклад, шляхом твердження, що єврейський народ не має права на самовизначення, є расистською поведінкою.
- Застосування подвійних стандартів, коли від Ізраїлю вимагають поведінки, якої не очікують і не вимагають від інших демократичних країн.
- Використання символів і образів, пов'язаних з класичним антисемітизмом (наприклад, твердження про те, що євреї вбили Ісуса або "кривавий наклеп"), для характеристики Ізраїлю або ізраїльтян.
- Порівняння сучасної політики Ізраїлю з політикою нацистів.
- Покладання колективної відповідальності на євреїв за дії держави Ізраїль.

Антисемітські дії є злочинними, якщо вони визначені законом як такі (наприклад, заперечення Голокосту або розповсюдження антисемітських матеріалів в деяких країнах).

Кримінальні дії є антисемітськими, якщо об'єкти посягань, будь то люди або майно - будівлі, школи, місця відправлення культу і кладовища - обираються тому, що вони є або сприймаються як єврейські або пов'язані з євреями.

Дискримінація на ґрунті антисемітизму – це позбавлення євреїв можливостей або послуг, доступних іншим, і в багатьох країнах така дискримінація заборонена законом.

ДОДАТОК III

Посилання на документи, згадані у частинах I-III

Додатковий протокол до Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність, який стосується криміналізації дій расистського або ксенофобного характеру, вчинених через комп'ютерні системи (CETS №189)

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008160f>

Рада Європи, Комітет міністрів, Переглянуті керівні принципи захисту жертв терористичних актів

<https://rm.coe.int/protection-of-victims-of-terrorist-acts/168078ab54>

Рада Європи, Парламентська Асамблея, Резолюція 2309 (2019) про збереження єврейської культурної спадщини

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=28247>

Рада Європи, Парламентська Асамблея, Резолюція 2106 (2016) про поновлення зобов'язань щодо боротьби з антисемітизмом у Європі

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22716>

Довідкова система компетенцій Ради Європи з демократичної культури

<https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/reference-framework-of-competences-for-democratic-culture>

Рада Європейського Союзу, Декларація 13637/20 про інтеграцію боротьби з антисемітизмом у всі сфери політики

<https://www.consilium.europa.eu/media/47065/st13637-en20.pdf>

Рада Європейського Союзу, Декларація 15213/18 про боротьбу з антисемітизмом та розробку спільного підходу до безпеки для кращого захисту єврейських громад та установ у Європі

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15213-2018-INIT/en/pdf>

Рада Європейського Союзу, Рамкове рішення 2008/913/JHA щодо боротьби з деякими формами і проявами расизму і ксенофобії засобами кримінального права

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008F0913>

Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 5 щодо протидії расизму, ксенофобії, антисемітизму та нетерпимості

<https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.1>

Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 2 (переглянута) щодо органів з питань рівності для боротьби з расизмом та нетерпимістю на національному рівні

<http://rm.coe.int/ecri-general-policy-/16808b5a23>

Загальнополітична рекомендація ЄКРН №5 щодо протидії нетерпимості та дискримінації стосовно мусульман

<https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/recommendation-no.5>

Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 6 про боротьбу з поширенням расистських, ксенофобських та антисемітських матеріалів через мережу Інтернет
<http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-6-on-combating-the-dissemination/16808b5a8d>

Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 7 (переглянута) про національне законодавство з питань боротьби з расизмом та расовою дискримінацією
<https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-revised-on-national-legislatio/16808b5aae>

Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 10 щодо протидії расизму та расовій дискримінації у шкільній освіті та через неї
<http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-10-on-combating-racism-and-racia/16808b5ad5>

Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 12 щодо протидії расизму та расовій дискримінації у сфері спорту
<http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-12-on-combating-racism-and-racia/16808b5ae7>

Загальнополітична рекомендація ЄКРН № 15 щодо боротьби з мовою ворожнечі
<http://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-15-on-combating-hate-speech/16808b5b01>

Річні звіти ЄКРН

<https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/annual-reports>

ЄКРН, Історична передмова (підготовлена до 25-ї річниці ЄКРН)
<https://rm.coe.int/historical-introduction-/1680972f42>

Дорожня карта ЄКРН до ефективної рівності
<https://rm.coe.int/ecri-roadmap-final-version-/168097e13d>

Висновок ЄКРН про робоче означення антисемітизму IHRA
<https://rm.coe.int/opinion-ecri-on-ihra-wd-on-antisemitism-2755-7610-7522-1/1680a091dd>

Європейська конвенція з прав людини (Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод) (CETS № 005)
https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

Європейська конвенція про відшкодування збитку жертвам насильницьких злочинів (CETS № 116) <https://rm.coe.int/1680079751>

Європейський Парламент, Резолюція № 1 від 1 червня 2017 р. про протидію антисемітизму
https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0243_EN.html

Агентство Європейського Союзу з основних прав, Практичний збірник щодо злочинів на ґрунті ненависті <https://fra.europa.eu/en/theme/hate-crime/compendium-practices>

Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації
<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>

Міжнародний альянс пам'яті жертв Голокосту (IHRA), Декларація Стокгольмського міжнародного форуму з питань Голокосту

<https://www.holocaustremembrance.com/about-us/stockholm-declaration>

IHRA, Робоче означення заперечення та викривлення фактів Голокосту
<https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-holocaust-denial-and-distortion>

IHRA, Робоче означення антисемітизму
<https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antisemitism>

IHRA, Визнання та протидія спотворенню фактів Голокосту - рекомендації для політиків та відповідальних осіб
<https://www.holocaustremembrance.com/resources/reports/recognizing-counteracting-holocaust-distortion-recommendations>

ОБСЄ, Висновки швейцарського головування 12-13 листопада 2014 р. після 10-ї річниці Берлінської конференції з антисемітизму
<https://www.osce.org/files/f/documents/9/0/126710.pdf>

ОБСЄ, Декларація про активізацію зусиль по боротьбі з антисемітизмом
<https://www.osce.org/mc/130556>

ОБСЄ / БДІПЛ, Осмислення антисемітських злочинів на ґрунті ненависті та задоволення потреб єврейських громад у безпеці: Практичний посібник
<https://www.osce.org/odhr/317191>

Інструментарій ОБСЄ/БДІПЛ з інформації проти злочинів на ґрунті ненависті
<https://www.osce.org/odhr/INFAHCT>

Програма "Навчання прокурорів роботі зі злочинами на ґрунті ненависті" (ПАНСТ) ОБСЄ/БДІПЛ
<https://www.osce.org/odhr/pahct>

Програма ОБСЄ/БДІПЛ "Навчання боротьбі зі злочинами на ґрунті ненависті для правоохоронних органів» (ТАНСЛЕ)
<https://www.osce.org/odhr/tahcle>

Протокол № 12 до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (СЕТС № 177)
<https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/rms/0900001680080622>

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 61/255 (2007)
<https://undocs.org/en/A/RES/61/255>

Стратегія та план ООН щодо боротьби з мовою ворожнечі
https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_EN.pdf

План дій Організації Об'єднаних Націй щодо охорони релігійних об'єктів: В єдності та солідарності задля безпечного та мирного поклоніння
<https://www.unaoc.org/resource/united-nations-plan-of-action-to-safeguard-religious-sites/>

План дій ООН щодо запобігання насильницькому екстремізму
<https://www.un.org/counterterrorism/plan-of-action-to-prevent-violent-extremism>

Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй, Зауваження, зроблені на заході високого рівня ЮНЕСКО "Сила освіти для протидії расизму та дискримінації: випадок антисемітизму" (Нью-Йорк, 26 вересня 2018 р.)

<https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2018-09-26/secretary-generals-remarks-high-level-event-power-education>

Спеціальний доповідач Організації Об'єднаних Націй з питань свободи віросповідання або переконань, Звіт про антисемітизм від 20 вересня 2019 року

<https://undocs.org/A/74/358>

ЮНЕСКО: Освіта з питань Голокосту та запобігання геноциду: Посібник з розробки політики.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248071>

ЮНЕСКО та ОБСЄ/БДІПЛ, Вирішення проблеми антисемітизму в школах: навчальні програми

<https://en.unesco.org/news/addressing-anti-semitism-schools-unesco-and-osce-launch-framework-curricula-teacher-trainers> і <https://www.osce.org/odihr/470712>

ЮНЕСКО та ОБСЄ/БДІПЛ, Боротьба з антисемітизмом через освіту - Керівництво для осіб, відповідальних за розробку політики

https://www.osce.org/files/f/documents/8/0/383089_0.pdf

Загальна декларація прав людини

<https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>